

Sneeuwvlokken in Teheran

Van Marjan Kamali verscheen eveneens
bij Ambo|Anthos uitgevers

De boekhandel van Teheran

Meld je aan voor onze nieuwsbrief om op de hoogte te blijven van
de nieuwste boeken van Ambo|Anthos uitgevers via
www.amboanthos.nl/nieuwsbrief.

Marjan Kamali

Sneeuwvlokken in Teheran

Vertaald door Iris Bol
en Marcel Rouwé

Ambo|Anthos
Amsterdam

ISBN 978 90 263 5842 5

© 2013 Marjan Kamali

© 2022 Nederlandse vertaling Ambo|Anthos uitgevers,
Amsterdam en Iris Bol en Marcel Rouwé

Oorspronkelijke titel *Together Tea*

Oorspronkelijke uitgever Ecco

Omslagontwerp bij Barbara

Omslagillustratie © Magdalena Russocka /Trevillion

Images (vrouwen) / © Shutterstock (achtergrond Teheran)

Foto auteur © David E. Lawrence

Verspreiding voor België:

Veen Bosch & Keuning uitgevers nv, Antwerpen

Dit boek is opgedragen aan mijn ouders
voor alle liefde die ze mij hebben gegeven

DEEL I

1996

Thee en vragen

Mina sliep nog half toen haar moeder, Darya, belde om te zeggen dat ze het ideale cadeau voor haar vijftiende verjaardag had gevonden. ‘Hij heet meneer Dashti,’ zei Darya bijna buiten adem aan de telefoon. ‘Hij heeft twee universitaire titels, een doctoraat en een master in bedrijfswetenschappen. Hij stamt af van de achterachterneef van Reza Sjah. Hij woont in Atlanta. Volledig gezond. Een prachtig gebit. Zondagmiddag komt hij hier om thee te drinken en vragen te beantwoorden. Toe, Mina, geen streken deze keer. Ik heb alle berekeningen gemaakt. En trek die lavendelkleurige jurk aan met je nieuwe riem.’

Mina hing op en kroop weer onder de dekens. Alweer een potentiële echtgenoot. Alweer een zondag waarop ze in het bijzijn van haar piekfijn geklede ouders naar een vreemde man moest knikken en het iedereen naar de zin moest maken. Ze wilde helemaal niet trouwen. Ze wilde haar studie bedrijfswetenschappen aan de wilgen hangen en naar de bergen verhuizen om daar de hele dag te schilderen. Maar ze moest leren voor haar tentamen Operationeel Beheer.

Mina dwong zichzelf om op te staan en liep naar de keu-

ken. Ze kookte water en zette toen thee zoals Darya het haar had geleerd, ze zette de theepot boven op de open ketel zodat de stoom van het kokende water eronder de bladeren zachtjes zou laten koken. Ze legde een doek over de theepot zodat er geen hitte kon ontsnappen. Half earl grey, half mysterieuze theeblaadjes. De melange van Darya.

De telefoon. Opnieuw.

‘Hallo, Darya.’ De afgelopen jaren had Mina haar moeder consequent bij haar voornaam genoemd, een kleine daad om Darya’s bemoeizucht in toom te houden.

‘Mina, met je *maman*.’

‘Die nieuwe man komt zondag theedrinken, ik weet het. Maar ik ga geen kennis met hem maken.’

‘Doe niet zo raar, Mina. Natuurlijk wel! Nee, ik wilde je er gewoon nog even extra aan herinneren dat de wiskunde-bijeenkomst vandaag bij mij thuis is. En ik ben verkouden, dus daarom heb ik de hele ochtend rauwe uien gegeten. Volgens je vader is dat het antibioticum van Moeder Natuur. Maar ik ben niet besmettelijk, hoor. Goed, dan zie ik je stipt om kwart over vier...’

Darya’s stem maakte even plaats voor zachte snufjes. In gedachten zag Mina haar moeder haar neus deppen met de zakdoek waarop citroenen waren geborduurd, die haar moeder, *mamani*, jaren geleden in Teheran had gemaakt. Darya mompelde dat ze moest ophangen, maar dat Mina toch echt langs moest komen om thee te drinken.

‘Samen thee,’ zei Darya op haar Perzische manier van Engels spreken. ‘Kom langs, Mina, en dan nemen we samen thee.’

Elke zaterdagmiddag kwamen Darya en haar twee vriendinnen, Kavita Das en Yung-Ja Kim, bij elkaar om thee te drinken en om hun wiskundebijeenkomst te houden. Ze woonden

alle drie in Queens en waren alle drie verzot op wiskunde. De laatste tijd vond Darya het vooral fijn om getallen in spreadsheets in te voeren, zodat ze tabellen en grafieken kon maken. Als jong meisje in Iran had Darya uitgeblonken in rekenen. Oorspronkelijk had ze lerares wiskunde willen worden, maar in plaats daarvan was ze getrouwd, had ze drie kinderen gekregen en was ze, na de Islamitische Revolutie van 1979, naar Amerika geëmigreerd. Toen de familie in 1982 naar New York was verhuisd, had Mina's vader, een arts, daar in een pizzeria gewerkt en in de tomatensaus staan roeren. Met zijn buitenlandse artsendiploma mocht hij zijn medische beroep niet uitoefenen. Ruim een jaar lang had hij in de avonduren gestudeerd en zich omringd met medische tijdschriften terwijl hij deeg kneedde en groene paprika's in stukjes sneed, waarna hij het Amerikaanse artsexamen had afgelegd. Uiteindelijk was het hem gelukt om opnieuw arts te worden en hield hij zich bezig met interne geneeskunde op Long Island waar hij maagontstekingen en maagzweren behandelde, galblazen masseerde en ingewanden onderzocht. Hij was tevreden met zijn patiënten, zijn medische bibliotheek en zijn dagelijkse sandwiches belegd met kalkoen, tomaat en maischips. Maar vóór alles wilde hij dat zijn vrouw gelukkig was. Toen hij zag hoe ellendig Darya zich na hun eerste jaren in Amerika had gevoeld, had hij haar aangeraden om haar eigen wiskundegroepje te beginnen.

'Je moet doen waar je van houdt, Darya,' had baba op een avond tijdens het eten gezegd. 'Je kunt het niet langer blijven verdringen! Snap je het dan niet? Je zegt dat je dol bent op wiskunde. Je zegt dat het je hartstocht is. Maar waar is die in je leven? Als de berg niet tot Mohammed wil komen, dan moet Mohammed naar de berg gaan. Jij moet je energie op wiskunde richten. Grijp je kans!'

Toen hij die laatste paar woorden had gezegd, was hij opgesprongen uit zijn stoel en had hij zijn vuist triomfantelijk in de lucht gestoken. Mina en haar twee broers, Houman en Kayvon, hadden rustig op hun gevulde aubergine gekauwd. Eind jaren tachtig had baba de cassettebandjes van een levensverbeteringsgoeroe ontdekt waarna hij geobsedeerd was geraakt door eigenwaarde en zelfvertrouwen. Hij citeerde die goeroe dagelijks.

‘Maar ik heb me in geen jaren met wiskunde beziggehouden.’ Darya had haar vork lusteloos rondgedraaid in de auberginesaus. Sinds haar komst naar Amerika werkte ze in een stomerij waar ze kleding verstelde.

‘Dat doet er niet toe!’ Baba had zijn vuist opnieuw in de lucht gestoken en daarna krachtig in zijn handen geklapt. De gebaren had hij geleerd van de gratis video die bij de cassettebandjes van de homeshoppingzender had gezeten. ‘Het verleden is niet je dictator! Als je ergens in gelooft, kun je het verwezenlijken! Je moet gewoon je innerlijke wil gebruiken om je leven te laten schitteren.’

Darya had hem met betraande ogen aangekeken en als een kind geknikt terwijl ze haar vork had neergelegd. Die avond hadden baba en Darya samen verscheidene plannen bedacht om meer wiskunde in haar leven te brengen. Mina, Houman en Kayvon hadden toegekeken terwijl hun ouders aan de eettafel zaten. Baba had aantekeningen op blaadjes van een memoblok gekrabbeld terwijl Darya de ene na de andere pot thee had gezet, en zo hadden ze samen gebrainstormd. Baba had heen en weer gelopen en af en toe abrupt een reeks stimulerende *jumping jacks* gedaan. Het liefst deed hij de *scissor jack*.

Mina en haar broers waren zachtjes om hun ouders heen gelopen om boven naar bed te gaan.

De volgende ochtend tijdens het ontbijt had baba met een lepel tegen zijn theeglas getikt. ‘Luister, kinderen! Even goed luisteren. Voortaan ziet de zaterdagmiddag er hier anders uit. Dan gaat jullie moeder zich bezighouden met haar passie. Dan komen haar vriendinnen op bezoek en dan gaan ze samen wiskunde doen. Op zaterdagmiddag zullen ze zich onderdompelen in hun werk. Tijdens die uren zal de eetkamer een wiskundedenk tank zijn. Jullie moeten je moeders ruimte en haar groep respecteren. In die tijd rennen jullie niet door het huis, schreeuwen jullie niet tegen elkaar en maken jullie geen ruzie. Jullie zijn van harte welkom om mee te doen aan de workshop, maar alleen als jullie je goed hebben voorbereid en de vraagstukken en de te bewijzen stellingen van die week hebben opgelost. Geen lawaai gedurende die tijd. We moeten allemaal jullie moeder steunen terwijl zij doelgericht actie onderneemt om haar leven te leiden met passie. Fahmidin? Begrepen?’

Houman, Mina’s oudste broer, die toentertijd in de bovenbouw van de middelbare school zat, had ‘ja’ gegromd en was vervolgens naar zijn basketbaltraining vertrokken. Kayvon, met zijn vijftien jaar het middelste kind, had ‘gaaf’ gezegd en Darya een kus op haar voorhoofd gegeven, waarna hij de volumeknop op zijn walkman omhoog had gedraaid. Mina had het gedempte ritme van een nummer van Tears for Fears door het schuimrubber van zijn koptelefoon gehoord.

‘Mina,’ had Darya met een pieperig stemmetje gezegd. ‘Wil jij je aan deze nieuwe regels houden zodat ik... eh, kan gaan leven met...’ Ze keek baba aan. ‘Hoe noemde je het ook alweer, Parviz? Waar moet ik mee gaan leven? Met mijn obsessie?’

‘Met je passie.’ Baba wierp haar een bemoedigende blik toe. ‘O ja, Parviz. Passie,’ herhaalde Darya.

Mina had aandachtig naar de groenbruine ogen van haar moeder gekeken. Darya had er zowaar kwetsbaar uitgezien.

‘Natuurlijk wil ik dat.’ Mina had haar rugzak gepakt en was naar school gegaan. Onder het lopen had ze aan baba’s plechtige toespraak gedacht en aan Darya’s verzoek om de nieuwe regels te gehoorzamen. Ze had gedacht aan de wiskunde-bijeenkomst, aan het idee om elke zaterdag vriendinnen uit te nodigen en samen vergelijkingen op te lossen, en zoals zo vaak in haar puberteit had ze zich afgevraagd hoe haar ouders zouden zijn geweest als ze niet naar Amerika waren geëmigreerd.

Die avond was Darya met haar zwarte adresboekje op schoot bij de telefoon gaan zitten en had ze al haar vriendinnen gebeld. Van het tiental mensen met wie ze sprak waren alleen Kavita en Yung-Ja – Darya’s oudste vriendinnen in Amerika en zelf ook immigranten – het met haar eens geweest dat het een leuk idee was om zich elke zaterdagmiddag met algebra en analyse bezig te houden. Vanaf toen waren ze elke zaterdagmiddag bij elkaar gekomen om thee te drinken. Ze begonnen met de basiskennis, aangezien hun wiskunde behoorlijk was weggezakt. In het begin kon Mina sommige onderwerpen waar ze zich mee bezighielden nog volgen. Maar de vrouwen werkten zich samen door het ene studieboek na het andere, en het was al snel te ingewikkeld voor haar geworden. Niet dat Darya geen pogingen had gedaan om haar dochter erbij te betrekken. ‘Kom toch bij ons zitten, Mina joun,’ zei ze dan, waarbij ze de liefkozende term ‘joun’ gebruikte die ‘lieveling’ betekent in het Farsi. ‘Je beseft gewoon niet hoe mooi wiskunde is.’ Voor Kerstmis (een feest dat geen van drieën vierde, aangezien ze een moslima, hindoe en boeddhiste waren), had baba voor ieder van hen een financiële rekenmachine gekocht. Darya had gehuild toen ze het pakje had uitgepakt en het ap-

paraatje zag. Hoe vaak had ze haar vinger niet verlangend over de foto's van die rekenmachines in technologische catalogi laten gaan? Daarna waren de dames door hun vraagstukken heen gezoefd. Nog geen twee jaar later had Darya naar een baan bij een lokaal bankfiliaal in Queens gesolliciteerd. Ze had Mina verteld dat ze het geweldig vond om getallen in te toetsen en dan het juiste antwoord te krijgen. Ze hield van het gezoem van het papier dat uit de rekenmachine gleed. Ze vond het heerlijk om te zien dat de som van de getallen de verwachte uitkomst opleverde.

Mina dronk haar thee op en pakte daarna de pindakaas uit de koelkast. Haar kleine appartement lag in de Upper West Side, dicht bij de faculteit bedrijfswetenschappen van de Columbia-universiteit waar ze studeerde. Darya vond het prachtig dat Mina een MBA zou krijgen ook al wilde Mina zelf liever kunstenaar worden. Het streven naar een goedbetaalde baan met aanzien was een plicht voor de kinderen uit het gezin Rezayi. En aangezien Mina al had besloten dat ze geen arts, ingenieur of meester in de rechten wilde worden was alleen bedrijfswetenschappen overgebleven. De familie Rezayi moest in dit nieuwe land opnieuw rijkdom en prestige zien op te bouwen plus, wat het allerbelangrijkst was, stabiliteit. Kunst paste niet in die mal. 'Kunst,' aldus Darya, 'houdt in dat je met een loopneus en slecht schoeisel op een straathoek belandt in de hoop dat iemand notitie van je zal nemen.' Kunst was iets voor labiele, lichtzinnige lanterfantten. Dus niets voor de dochter van immigranten die afstand hadden gedaan van hun land, van tijd doorbrengen met grootouders en van de lekkerste granaatappels ter wereld, om in Amerika te gaan wonen.

Mina at de pindakaas met een lepel zo uit de pot, die ze ver-

volgens terugzette in de koelkast naast de rijen keurig opgestapelde tupperwarebakjes met gerechten die Darya haar had gebracht: olivieh kipsalade, in driehoekjes gesneden aardappelquiche, ovale vlees-kotlets in een rijke tomatensaus, gevulde druivenbladeren – *dolmeh* –, berberisrijst en *fesenjan*: een zoet-zuur gerecht met walnoten en granaatappelpitjes.

Mina was opgelucht dat er nog steeds zoveel lunches en avondmaaltijden in haar koelkast stonden. Niets was zo lekker als het eten dat door Darya's vaardige handen was bereid.

In de auto zette Mina het nieuws aan. 'Iran' werd in een adem genoemd met 'terrorist' en 'schurk'. Voor één keer zou Mina willen dat de naam van haar oude land in dezelfde adem werd genoemd als 'vreugde', 'vrijheid' of 'vriendelijke goedheid'. Ze schakelde over naar een zender met hits uit de jaren zestig en zeventig en hoorde John Travolta luid 'You're the One That I Want' zingen.

Dat liedje had ze voor het eerst met Bita gehoord toen ze allebei negen waren en in Teheran woonden. Ze hadden er tientallen keren op gedanst: in de woonkamer, in de keuken, op Mina's bed en bij de rozenstruiken in de tuin. Ze hadden dat liedje overal gespeeld, behalve in het openbaar waar ze ervoor konden worden gearresteerd. Mina had met John Travolta willen trouwen. Ze had haar kamer volgehangen met foto's van hem. Bita had een foto van hem, met het kuiltje in zijn kin, onder haar hoofddoek gestopt. Honderden keren hadden ze naar het nummer op het gesmokkelde cassettebandje geluisterd. Duizenden keren hadden ze gezworen dat ze hun hele leven elkaars beste vriendin zouden blijven. Sindsdien waren er een miljoen jaar verstreken. Mina wisselde van rijbaan, waarop een chauffeur achter haar toeterde. Ze had geen flauw idee waar

Bitu nu was. ‘Voor altijd elkaars beste vriendin’ was veranderd in ‘elkaars beste vriendin tot revolutie en oorlog een van ons tweeën dwingen het land te ontvluchten. Elkaars beste vriendin tot het moment dat een van ons Amerikaans wordt en de ander vastzit in Iran’.

Mina reed de brug van Manhattan naar Queens over. De laatste brief van Bitu had ze ontvangen toen ze een jaar of twee in de Verenigde Staten woonde. Het velletje luchtpostpapier was volgeplakt met naar fruit ruikende geurstickers. Als ze nu over een van die stickers kraste, zou die dan nog steeds naar zoete zomeraardbeien ruiken? Mina zette de radio uit.

Darya stond buiten voor de voordeur in haar roze huisjurk, met haar rode haar in een knot en haar handen in haar zij.

‘Voel je je alweer wat beter?’ riep Mina naar haar terwijl ze de oprit opreed.

‘Ja, maar je moet me nu geen zoen geven, want ik ruik helemaal naar ui,’ zei Darya.

Mina liep naar haar toe en gaf haar toch een zoen.

‘Wat is er toch met je haar?’ vroeg Darya zoals gewoonlijk.

Kavita en Yung-Ja zaten aan de tafel in de eetkamer thee te drinken en baklava te eten. Kavita was klein en gezet, met donker haar dat vroeger had geglansd, en handen die ruw waren geworden door het jarenlang schrobben van badkuipen, het uit de klit halen van het haar van haar dochters en het harken in de modder zodat ze bloemen in de koppige aarde van haar tuin in Jackson Heights kon laten bloeien. Yung-Ja was rank en klein, ging steevast keurig gekleed en had zich altijd opgemaakt. Mina had haar nog nooit zonder hoge hakken en pantykousen gezien. Mina merkte dat alle drie de vrouwen in hogere sfe-

ren waren vanwege een analysevraagstuk. Kavita's pluizige haar was een grote warboel en Yung-Ja's met kohl omrande ogen straalden. Ze begroetten Mina met omhelzingen, kussen en kneepjes in haar wangen, waarna ze begonnen te lachen.

'We hebben vandaag nog wat integraalvraagstukken gedaan,' zei Kavita met haar hoge stem. 'Alleen om de basisprincipes door te nemen. We passen de integraalrekening toe om de totaalkosten af te leiden van de variabele kosten.'

'Ja, maar we houden rekening met vaste kosten.' Yung-Ja sprak snel en hijgerig in haar gebroken Engels, als een hardloper die net daarvoor een sprint succesvol had beëindigd. 'Niet vergeten, ook vaste kosten meenemen.'

'Het was prachtig, Mina,' zei Darya. 'Prachtig, prachtig.' Ze pakte Mina's hand en trok haar mee naar de trap. 'Kom mee naar boven naar mijn kantoor. Ik heb tabellen gemaakt over meneer Dashti. De resultaten waren zo nauwkeurig!'

Kavita en Yung-Ja wuifden met hun handen boven hun hoofd zonder van hun rekenmachine op te kijken terwijl Mina schoorvoetend achter Darya aan liep. Boven aan de trap stond baba met zijn voeten uiteen, een enorme beschermende bril op zijn hoofd en een boormachine in zijn rechterhand.

'Salaam, Mina joun!' Baba omhelsde Mina en kuste haar op beide wangen. Verscheidene dingen aan zijn gereedschapsriem prikten in Mina's ribben. 'Ik ga de badkuip kitten! Een huiseigenaar is nooit uitgeklust!' Hij salueerde.

Mina salueerde snel terug en keek toe terwijl haar vader de badkamer in marcheerde waarbij het gereedschap om zijn middel heen en weer zwaaide.

Aangekomen in Darya's 'kantoor' op de slaapkamer, voelde Mina al haar energie wegstromen bij het zien van de metalen dossierkast met twee laden. Ze wist welke ellende er in die gealfabetiseerde mappen zat.

‘Eens even kijken.’ Darya bladerde door een dossiermap. ‘Meneer Jahanfard. Meneer Samiyi. Meneer Bidar... Meneer Ahmadi...’ Ze bladerde door de mappen die keurig waren getiketteerd in het Farsi. ‘Ah, daar heb je hem!’ Darya haalde snel een felgele dossiermap tevoorschijn. ‘Meneer Dashti!’

Darya werd even onverstaanbaar door een oorverdovend geluid van de boor in de badkamer.

‘Kijk!’ Darya trok een vel papier uit de dossiermap en hield het omhoog. Het was een keurig getypt cv. ‘De vriendin van je vaders tante in Atlanta heeft me dit curriculum vitae gefaxt nadat zij met de echtgenote van meneer Dashti’s oom had gesproken. Kijk nou toch! Hij heeft scheikunde gestudeerd aan Yale en hij heeft een ba en een PhD. Daarna heeft hij nog een MBA gehaald op *Stahn Fort*! Hij houdt van Perzische muziek en hij speelt setar. Hij heeft momenteel een goede baan bij Kodak in Atlanta waar hij aan het hoofd staat van zijn eigen onderzoeksafdeling. Hij bepaalt de balans van de chemische stoffen voor elk filmrolletje!’ Darya sloeg haar armen over elkaar en voegde er toen snel aan toe: ‘En zijn moeder was heel knap om te zien.’

Mina staarde naar het behang en ze besepte dat ze echt een bloedhekel aan behang had.

‘Bekijk dit eens, Mina!’ Darya wees op een ander vel papier met het opschrift *FAMILIEACHTERGROND EN GEZONDHEIDSPROBLEMEN*. ‘Het heeft me uren gekost om dit uit te zoeken. Geen geschiedenis van ziekten in zijn familie. Iedereen gezond. Een paar jaar geleden is een van zijn zussen gescheiden, maar naar ik heb begrepen was dat ook maar het beste. Je moet je aanstaande zondag bij de thee wel gedragen, Mina. Echt, dat moet! Ik heb je vaders tante en haar vriendin in Atlanta gesproken. En iedereen is het erover eens dat hij de

ware voor je is!’ Darya gaf de dossiermap aan Mina. ‘Spreadsheets liegen niet.’

Mina plofte op het bed neer. De stemmen van Kavita en Yung-Ja, die integraalrekeningen bespraken, stegen op vanuit de eetkamer. Baba was gestopt met boren. Darya deed niets liever dan het berekenen van de statistieken van beschikbare Perzische vrijgezellen waarbij ze dan rekening hield met hun eigenschappen, familiegeschiedenis, opleiding en de kans op een toekomstige scheiding. Ze had haar hoogstpersoonlijke systeem om aan bepaalde eigenschappen getallen toe te kennen. Vijf voor een goed gebit. Min tien als de man in kwestie slechts een ba-diploma en geen mastertitel had. Twintig als bewezen kon worden dat hij lief was voor zijn moeder. Zeven erbij als hij zijn vork niet vasthield als een schop. Darya was ongelooflijk trots op haar kennis van Excel en was gek op het maken van grafieken. Waar was de moeder gebleven die Mina vroeger in Iran had gekend? Een goochelaar had die moeder in de loop der jaren laten verdwijnen en haar vervangen door deze gezette, roodharige, bemoeizuchtige koppelaarster. De moeder die ze vroeger had gekend zou zoiets nooit hebben gedaan: iemand zoeken die weer iemand kende die een goed opleide man kende. Onderzoek naar hem doen. Mensen bellen. Indien gevraagd een foto van Mina sturen. En daarna, gebonden door de een of andere belachelijke verplichting aan hun eigen bemoeizuchtige koppelaarster, gingen die mannen aan boord van een trein of vliegtuig of stapten ze in hun auto om op theevisite te komen.

‘Darya, ik heb geen zin om aanstaande zondag thee te drinken met meneer Dashti. Ik wil hem niet leren kennen. Ik wil niet trouwen. Dat weet je best.’

Darya deed haar mond open en wilde iets zeggen, maar haar